

**РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Рівненського обласного
інституту післядипломної
педагогічної освіти

30 червня 2026 року № 197- од

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації асистентів вихователів закладів дошкільної
освіти

**«АСИСТЕНТ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО: СУЧАСНІ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СТРАТЕГІЇ
ІНКЛЮЗИВНОГО СУПРОВОДУ»**

Розробники: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Скоропляс Сергій Валерійович, заступник директора з адміністрування та розвитку; Шкабаріна Маргарита Андріївна, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та інклюзивної освіти).

Напрямок підвищення кваліфікації: Професійний розвиток асистентів вихователів щодо організації інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації асистентів вихователів закладів дошкільної освіти щодо надання підтримки в освітньому процесі дітям з особливими освітніми потребами (наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2021 року № 457); Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації безпечного освітнього простору в закладі дошкільної освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України № 619 від 22.05.2023 р.)

Термін дії програми: з 30.06.2026 до 30.06.2031 року.

Рецензенти:

Кавецький Віктор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

Птуха Олена, вихователь-методист закладу дошкільної освіти (ясла-садок) №1 «Дзвіночок» Сарненської міської ради.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Освітню програму підвищення кваліфікації асистентів вихователів закладів дошкільної освіти розроблено відповідно до сучасної державної освітньої політики щодо впровадження інклюзивного навчання, Концепції Нової української школи та Типової програми підвищення кваліфікації асистентів вихователів закладів дошкільної освіти щодо надання підтримки в освітньому процесі дітям з особливими освітніми потребами (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2021 року № 457).

Актуальність освітньої програми зумовлена нагальною потребою у професійній підготовці фахівців для реалізації масштабних завдань, визначених сучасними стратегічними документами, серед яких – Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. У цьому контексті посада асистента вихователя є ключовим інструментом та практичним механізмом для якісної реалізації інклюзивного навчання як системи освітніх послуг, гарантованих державою.

Посада асистента вихователя є відносно новою для України і розглядається в контексті розвитку інклюзивної освіти та забезпечення якісного інклюзивного навчання. Основне призначення асистента вихователя полягає в співпраці з вихователем інклюзивної групи для забезпечення уваги кожній дитині під час освітнього процесу. Разом із вихователем асистент здійснює навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи; у складі групи фахівців бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; а також адаптує освітнє середовище до її потреб.

Функціональний спектр асистента вихователя є комплексним і охоплює організаційну, навчально-розвиткову, діагностичну та комунікативну діяльність. Він спрямований на безпосередню підтримку дитини в групі, адаптацію навчального матеріалу, спостереження за прогресом та тісну взаємодію з батьками та іншими фахівцями. Оскільки ролі та завдання асистентів можуть варіюватися залежно від конкретних умов і потреб дітей, якість їхньої підготовки стає важливим чинником. Саме тому врахування особливих освітніх потреб здобувачів дошкільної освіти та якість професійної підтримки, яку забезпечує асистент вихователя, безпосередньо впливають на реалізацію права на рівний доступ до якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами.

Цільова група: асистенти вихователів закладів дошкільної освіти різних типів і форм власності.

Обсяг (тривалість): 60 годин / 2 кредити ЄКТС.

Особливості реалізації програми: до викладання за освітньою програмою залучаються педагогічні працівники, які мають відповідну фахову освіту за спеціальністю та кваліфікацію.

Форма підвищення кваліфікації: очна, очна (з використанням технологій дистанційного навчання), дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток компетентностей асистентів вихователів закладів дошкільної освіти, необхідних для ефективної організації інклюзивного освітнього середовища та надання підтримки в освітньому процесі здобувачам дошкільної освіти з особливими освітніми потребами, відповідно до основних засад у сфері забезпечення права на рівний доступ до якісної освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

удосконалення вмінь здійснювати діяльність відповідно до законодавчої бази у сфері інклюзивної освіти, нормативно-правових документів, що регламентують основні ролі, завдання та кваліфікаційні характеристики асистента вихователя;

підвищення обізнаності щодо форм, методів, засобів і способів, механізмів підтримки в освітньому процесі здобувачів дошкільної освіти;

удосконалення здатності надавати підтримку в освітньому процесі здобувачам дошкільної освіти з особливими освітніми потребами;

удосконалення вмінь конструктивної та екологічної взаємодії з учасниками освітнього процесу щодо надання підтримки в освітньому процесі дітям з особливими освітніми потребами.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: відповідно до професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21: етична (ЗК.06), прогностична (А1), організаційна (А2), оцінювально-аналітична (А3), предметно-методична (А4), проєктувальна (Б2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі оволодіють **знаннями** та набудуть (вдосконалять) **уміння, навички** щодо:

сучасних підходів до організації інклюзивного освітнього середовища та нормативно-правових засад діяльності асистента вихователя;

особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами, освітніх труднощів та способів педагогічної підтримки;

організації командної взаємодії та партнерства з учасниками освітнього процесу;

розроблення, реалізації та моніторингу індивідуальної програми розвитку дитини;

адаптації освітнього процесу, добору методів, прийомів і дидактичних матеріалів відповідно до потреб дитини;

застосування нейропсихологічних, інтерактивних, цифрових та арттерапевтичних технологій у роботі з дітьми з ООП;

створення безпечного інклюзивного середовища;

аналізу педагогічних ситуацій, спостереження за динамікою розвитку

дитини та визначення ефективних способів її підтримки;

планування професійного розвитку та рефлексії власної професійної діяльності.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання результатів навчання здійснюється на засадах об'єктивності, прозорості та відповідності очікуваним результатам навчання. Оцінювання результатів навчання в межах програми підвищення кваліфікації здійснюється з метою визначення рівня сформованості професійних компетентностей слухачів. Підтвердження результатів навчання відбувається за умови проходження слухачем від 70 до 100 % обсягу програми, що передбачає виконання всіх обов'язкових навчальних завдань та активну участь в заняттях.

Із метою оцінювання результатів навчання використовуються такі інструменти:

тестові завдання для перевірки теоретичних знань за темами модулів програми;

практичні завдання, що передбачають розроблення дидактичних матеріалів та/або освітніх продуктів із застосуванням сучасних педагогічних технологій.

Підсумковий рівень навчальних досягнень слухачів визначається за такими критеріями:

виконання тестових завдань із результатом від 70 до 100 % правильних відповідей;

актуальність, інноваційність, практична цінність та методична обґрунтованість виконаних практичних завдань, кейсів і мініпроектів;

рівень самостійності, творчого підходу та педагогічної рефлексії у процесі виконання завдань;

готовність до впровадження отриманих знань і навичок у власну професійну діяльність.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації відповідно до встановленого зразка обсягом 60 годин / 2 кредити ЄКТС.

Вартість програми узгоджується додатково (враховуючи кількість слухачів).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Реалізація програми ґрунтується на засадах гнучкості, варіативності, науковості та практичної спрямованості, з орієнтацією на професійні потреби асистентів вихователя закладів дошкільної освіти, які працюють в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття, спрямовані на актуалізацію та систематизацію знань щодо організації інклюзивного освітнього процесу, особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами та сучасних підходів до їхньої педагогічної підтримки.

Особливістю практичних занять програми є їхній діяльнісний та прикладний характер, спрямований на формування й удосконалення професійних умінь асистента вихователя.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчально-методичних матеріалів, виконання тестових та практичних завдань.

Підсумкові заходи передбачають участь слухача курсів та представлення досвіду роботи на конференції з обміну досвідом, виконання підсумкового тестування (30 запитань) з метою перевірки рівня засвоєння теоретичного змісту програми та сформованості професійних компетентностей.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100 %. Прохідний бал – 70 % і вище. Учасники, які успішно виконали програму, представили досвід роботи на конференції з обміну досвідом та пройшли підсумкове тестування, отримують документ про підвищення кваліфікації.

Зміст програми складається з 3-х тематичних модулів та 28-ми взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, становить 60 год, з них: 14 год – лекційні заняття, 38 год – практична робота, 4 год – самостійна робота, 4 год – контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Організаційно-методичні засади інклюзивної освіти в ЗДО					
Тема 1.1. Державна політика в галузі освіти щодо дітей з особливими освітніми потребами	2				2
Тема 1.2. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти	2				2
Тема 1.3. Сутність раннього втручання: базові підходи та принципи	2				2

Тема 1.4. Організаційно-методичні основи роботи асистента вихователя в інклюзивному закладі: планування та ведення документації	2				2
Тема 1.5. Індивідуальна програма розвитку як основний освітній документ для дітей із особливими освітніми потребами		2			2
Тема 1.6. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу. Партнерство у взаємодії асистента вихователя з членами КППС	2				2
Тема 1.7. Створення простору розуміння та взаємодії в закладі дошкільної освіти		2			2
Тема 1.8. Особи з особливими освітніми потребами в закладі освіти: характеристика освітніх труднощів, педагогічні підходи	2				2
Тема 1.9. Соціалізація дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації		2			2
Тема 1.10. Гуманізація взаємостосунків учасників освітнього процесу в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти	2				2
Разом за модулем	14	6			20
МОДУЛЬ 2. Психолого-педагогічні технології підтримки дітей з ООП в інклюзивному середовищі ЗДО					
Тема 2.1. Маркери сенсорних дисфункцій у дітей. Створення сенсорно безпечного середовища		2			2
Тема 2.2. Особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з різними типами мовленнєвих труднощів		2			2
Тема 2.3. Нейропсихологічні підходи в інклюзивному середовищі ЗДО: розвиток		2			2

уваги, пам'яті та мислення дітей з особливими освітніми потребами					
Тема 2.4. Підготовка дітей з інтелектуальними освітніми труднощами до здобуття початкової освіти		2			2
Тема 2.5. Формування базових навичок життєдіяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями у закладі дошкільної освіти		2			2
Тема 2.6. Діти з синдромом Дауна: розвиток, навчання та допомога		2			2
Тема 2.7. Особливості використання інтерактивних технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти		2			2
Тема 2.8. Реалізація інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти на основі педагогіки Марії Монтессорі. Зона практичного життя		2			2
Тема 2.9. Корекція дислексії у дітей із мовленнєвими труднощами		2			2
Тема 2.10. Корекція та розвиток регуляторних функцій у дітей із РДУГ		2			2
Тема 2.11. Особливості використання технологій штучного інтелекту в навчанні дітей з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти			2		2
Тема 2.12. Саморегуляція емоційного стану дитини з особливими освітніми потребами у освітньому середовищі		2			2
Тема 2.13. Формування емоційної сфери та розвиток емоційного інтелекту в дошкільників асистентом вихователя		2			2
Тема 2.14. Арттерапевтичні технології як засіб		2			2

корекційно-розвивального впливу на дітей з ООП в умовах інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти					
Разом за модулем		26	2		28
МОДУЛЬ 3. Професійна компетентність асистента вихователя ЗДО					
Тема 3.1. Компетентнісний підхід у системі професійного розвитку педагогічних працівників: можливості та перспективи		2			2
Тема 3.2. Роль мовленнєвої взаємодії асистента вихователя в розвитку та вихованні дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти		2			2
Тема 3.3. Атестація асистента вихователя як важливий чинник підвищення його професійної компетентності		2			2
Тема 3.4. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності асистента вихователя в умовах реформування дошкільної освіти			2		2
Разом за модулем		6	2		8
Підсумкові заходи				4	4
Усього	14	38	4	4	60

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Організаційно-методичні засади інклюзивної освіти в ЗДО

Тема 1.1. Державна політика в галузі освіти щодо дітей з особливими освітніми потребами

Інклюзивна освіта як забезпечення права на освіту для кожної дитини. Переваги інклюзивної освіти для усіх учасників освітнього процесу: дітей з особливими освітніми потребами та їхніх однолітків, батьків дітей з ООП, педагогів, керівників закладів освіти, місцевих громад і суспільства в цілому.

Законодавство України щодо забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на якісну інклюзивну освіту. Укази Президента України у сфері інклюзивної освіти. Основні положення Постанов Кабінету Міністрів України, що регламентують особливості організації інклюзивного освітнього процесу в закладах дошкільної і загальної середньої освіти. Практичні кейси про участь та діяльність дошкільників з особливими освітніми потребами. Роль асистента вихователя у створенні спільноти, розвитку демократичних цінностей, встановленні правил. Поняття про розумне пристосування. Допоміжні засоби для навчання та виховання (спеціальні засоби корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами. Поняття про додаткові та альтернативні способи й засоби комунікації.

Тема 1.2. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти

Універсальний дизайн як економічно ефективний підхід. Рішення, що дає змогу зробити середовище безпечним і зручним для всіх. Уникнення штучних бар'єрів. Безбар'єрне освітнє середовище, зокрема архітектурна доступність закладу освіти, як важлива умова інклюзивної освіти. Універсальний дизайн у сфері освіти. Принципи універсального дизайну в суспільстві й у сфері освіти в контексті архітектурної доступності та розумного пристосування.

Тема 1.3. Сутність раннього втручання: базові підходи та принципи

Раннє втручання: визначення та основні принципи. Доказові практики в ранньому втручанні. Сімейно-центроване втручання. Рутинно-базований підхід. Трансдисциплінарна команда раннього втручання. Технологія надання послуги раннього втручання. Етапи надання послуги. Перші контакти з сім'єю. Розроблення сімейного плану раннього втручання. Виконання та оцінка реалізації сімейного плану раннього втручання. Перехід із послуги раннього втручання до здобуття освіти або в інші програми та установи.

Тема 1.4. Організаційно-методичні основи роботи асистента-вихователя в інклюзивному закладі: планування та ведення документації

Характеристика основних напрямів діяльності асистента-вихователя. Професійна позиція асистента-вихователя, її сутність. Відповідальність та важливість виконання завдань для дітей і їхніх батьків. Дотримання етичних

принципів. Організація взаємин із адміністрацією та педагогічним колективом. Проведення спостережень та інтерв'ю.

Планування роботи асистента. Ведення документації: журнал обліку роботи, щоденник спостережень за дитиною, графік роботи, посадова інструкція, інструкція з охорони праці, індивідуальна програма розвитку.

Тема 1.5. Індивідуальна програма розвитку як основний освітній документ для дітей із особливими освітніми потребами

Індивідуалізація освітнього процесу як одна із умов запровадження інклюзивного навчання. Нормативне забезпечення, що регламентує створення ІПР. Структура і функції ІПР. Різні ролі членів команди психолого-педагогічного супроводу у розробленні і впровадженні ІПР. План роботи над ІПР. Визначення навчальних цілей і завдань. Відповідність критеріям «СМАРТ». Визначення пріоритетності навчальних цілей. Роль асистентів вихователів у процесі розроблення ІПР.

Тема 1.6. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу. Партнерство у взаємодії асистента вихователя з членами КППС

Поняття «команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами» (далі – Команда супроводу). Склад та завдання Команди супроводу. Асистент учителя як учасник Команди супроводу. Функції асистента вчителя в складі Команди супроводу. Партнерство асистента та батьків дитини з ООП.

Технологія спільного викладання у взаємодії вихователя та асистента вихователя: моделі взаємодії та надання підтримки дитині з ООП.

Тема 1.7. Створення простору розуміння та взаємодії в закладі дошкільної освіти

Принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї. Чинники, що впливають на участь батьків як членів команди. Складові успішної співпраці: спільне бачення майбутнього дитини, позитивна взаємозалежність, відданість спільній роботі над досягненням спільної мети, спільна відповідальність, рівні права у процесі прийняття рішень. Основні бар'єри на шляху спільної співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Практика раннього втручання. Планування програми переходу від практики раннього втручання (Центри раннього втручання) до закладів дошкільної освіти.

Тема 1.8. Особи з особливими освітніми потребами в закладі освіти: характеристика освітніх труднощів, педагогічні підходи

Характеристика основних понять: особливі освітні потреби, особливі освітні труднощі, категорії (типи) освітніх труднощів, особа із інвалідністю, індивідуальна програма розвитку, індивідуальний навчальний план, індивідуальна програма реабілітації. Механізм визначення типу освітніх труднощів, рівнів підтримки під час проведення комплексної оцінки психо-

фізичного розвитку дитини фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ). Фактори, як впливають на появу дітей з особливими освітніми потребами: медичні, біологічні, медико-біологічні, соціальні, техногенні, екологічні. Порушення розвитку, функціонування органів, систем організму як етимологія освітніх труднощів. Первинні, вторинні і складні порушення та їх урахування в освітньому та корекційно-розвитковому процесах. Роль учасників команди психолого-педагогічного супроводу в адаптації, підтримці дітей з особливими освітніми потребами. Характеристика основних категорій освітніх труднощів: інтелектуальні, функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві), фізичні, навчальні, соціоадаптаційні та соціокультурні. Особливості надання підтримки здобувачам освіти із різними типом освітніх труднощів. Урахування характеру і ступеня їх прояву в освітньому процесі. Використання альтернативної комунікації, підручників зі шрифтом Брайля, адаптивного обладнання, піктограм, сурдоперекладу, аудіосупроводу тощо.

Тема 1.9. Соціалізація дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації

Сутність поняття «соціалізація дитини». Процес, під час якого дитина поступово перетворюється на особистість. Процес інтеграції індивіда у суспільство. Процес розвитку людини як соціальної істоти, її становлення як особистості. Процес засвоєння індивідом соціального досвіду, системи соціальних зв'язків і стосунків. Процес засвоєння індивідом знань, досвіду, норм і цінностей, включення його до системи соціальних зв'язків і стосунків, необхідних для його становлення та життєдіяльності в суспільстві. Способи формування умінь і соціальних установок індивідів.

Тема 1.10. Гуманізація взаємостосунків учасників освітнього процесу в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти

Гуманізація – погляд на людину як найвищу цінність. Самоцінність особистості. Визнання і прийняття дитини як особистості і утвердження її як рівноправного партнера співробітництва. Соціальне становлення особистості через її діяльність, взаємодію та спілкування з іншими людьми.

Гуманістичні принципи організації освітнього процесу в інклюзивному навчанні. Стилі спілкування з дитячим колективом. Створення позитивної атмосфери в колективі. Роль педагога у формуванні гуманних взаємостосунків учасників освітнього процесу в інклюзивному середовищі.

МОДУЛЬ 2. Психолого-педагогічні технології підтримки дітей з ООП в інклюзивному середовищі ЗДО

Тема 2.1. Маркери сенсорних дисфункцій у дітей. Створення сенсорно безпечного середовища

«Сенсорна інтеграція», поняття про сенсорний розвиток дитини. Основні етапи цілеспрямований розвиток сенсорних здібностей. Застосування терапії сенсорної інтеграції. Організація та проведення сенсорних занять у формі

дидактичних ігор. Етапи розвитку сенсорних здібностей. Індивідуальна спрямованість сенсорного розвитку. Створення розвивального предметного середовища, що сприяє сенсорному розвитку дитини.

Тема 2.2. Особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з різними типами мовленнєвих труднощів

Поняття «тяжкі порушення мовлення», характеристика порушень компонентів мовленнєвої системи, загальний недорозвиток мовлення, дислалія, заїкання, ринолалія, дизартрія, алалія, афазія. Порушення писемного мовлення: дисграфія, дислексія. Особливості психічного та фізичного розвитку дітей із тяжким порушенням мовлення. Організація роботи з дітьми із мовленнєвими труднощами в інклюзивній групі. Методи корекційно-педагогічної роботи з дітьми, які мають мовленнєві труднощі. Вплив особистісних якостей учня на ефективність навчально-пізнавальної діяльності: активність, самостійність, ініціативність, наявності стійкої мотивації. Особливості поетапного засвоєння знань: сприймання, осмислення і розуміння, узагальнення, закріплення, застосування. Основні прийоми стимулювання дітей дошкільного віку з порушенням мовлення у навчально-пізнавальній діяльності.

Тема 2.3. Нейропсихологічні підходи в інклюзивному середовищі ЗДО: розвиток уваги, пам'яті та мислення дітей з особливими освітніми потребами

Актуальність нейропсихології в контексті впровадження інклюзивної освіти. Нейропсихологія як наука. Поняття вищих психічних функцій. Основи нейропсихологічного підходу в освіті. Основні когнітивні функції. Когнітивні профілі дітей з ООП. Типові труднощі навчання дітей з ООП. Стратегії педагогічної підтримки дітей з ООП за нейропсихологічним підходом. Методи розвитку уваги. Методи розвитку пам'яті. Методи розвитку мислення. Сенсомоторна інтеграція як компонент когнітивного розвитку.

Тема 2.4. Підготовка дітей з інтелектуальними освітніми труднощами до здобуття початкової освіти

Основні критерії (показники) готовності до здобуття початкової освіти дитини з інтелектуальними освітніми труднощами: фізіологічний, когнітивний, мотиваційний, мовленнєвий, інтелектуальний, вольовий. Аспекти небажаних поведінкових проявів та розвиток навичок саморегуляції. Навички самообслуговування. Методи формування адаптивних навичок: візуальна підтримка, покрокове навчання, рольове моделювання, підказки та заохочення.

Роль батьків у формуванні психологічної готовності.

Тема 2.5. Формування базових навичок життєдіяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями у закладі дошкільної освіти

Новий погляд на порушення інтелектуального розвитку в міжнародних класифікаторах МКХ-11 та DSM-5. Закон Рози Марчеліно як важливий крок щодо покращення ставлення до людей з інтелектуальними порушеннями.

Навички дорослих та суспільства для успішної соціальної інтеграції дитини з ООП: педагогічні, організаційні, емоційної підтримки, толерантності та розуміння. Формування побутових, соціальних навичок та навичок самообслуговування у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Тема 2.6. Діти з синдромом Дауна: розвиток, навчання та допомога

Синдром Дауна. Особливості фізичного, мовленнєвого та когнітивного розвитку дітей із синдромом Дауна. Організація навчання та виховання таких дітей. Корекційно-розвивальний напрямок роботи з дітьми із синдромом Дауна. Співпраця в інтересах дитини. Потенційні можливості дитини. Сутність та класифікація інтелектуальних порушень. Психологічні особливості дітей з інтелектуальними порушеннями, які слід враховувати у процесі навчання, особливості розвитку когнітивної та емоційно-вольової сфери. Реалізація корекційних цілей у процесі навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. Особливості підтримки дітей, які мають інтелектуальні порушення. Вплив інтелектуальних порушень на загальний розвиток дитини.

Тема 2.7. Особливості використання інтерактивних технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі закладу дошкільної освіти

Принципи інтерактивного навчання: активне включення учасників; проживання знань у дії; методичне узагальнення; рефлексія. Рівні осмислення знання: дитячий, педагогічний, методичний.

Вітагенне навчання як принцип організації освітньої діяльності, що забезпечує активне включення дитини в процес пізнання, формування її особистості у взаєминах з іншими.

Прийоми соціоігрової педагогіки в навчанні дошкільників. Три соціоігрові постулати педагогічної майстерності. Педагогічний потенціал мікрогруп. П'ять порад вихователям від авторів соціоігрової педагогіки.

Полілог як метод активізуючого спілкування. Правила полілогу.

Важливість готовності педагога до відповідальної свободи в організації освітнього процесу.

Тема 2.8. Реалізація інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти на основі педагогіки Марії Монтесорі. Зона практичного життя

Основні педагогічні ідеї Монтесорі: гуманізм, свобода, індивідуальний підхід, самостійність, розвиток особистості. Концепція «всотуючого розуму» та її значення для навчання дітей дошкільного віку. Свобода дитини у Монтесорі-педагогіці та межі відповідальності.

Реалізація інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти на основі педагогіки Марії Монтесорі. Навчальні зони Монтесорі (навички практичного життя, сенсорика, математика, розвиток мовлення, космічне виховання). Зона навичок практичного життя. Вправи, що готують дитину до діяльності в групі. Вправи для аналізу та контролю рухів. Розвиток навичок самообслуговування дошкільників. Виховання у дошкільників турботи про навколишнє середовище.

Вправи з приготування їжі. Навчання мистецтву. Особливості організації та обладнання зон діяльності в закладі дошкільної освіти. Діяльність, що задовольняє інтерес дитини до дрібних предметів та стимулює розвиток дрібної моторики. Практичне застосування принципів Монтесорі у сучасних українських Монтесорі-закладах.

Тема 2.9. Корекція дислексії у дітей із мовленнєвими труднощами

Дислексія як проблема сучасної освіти. Визначення поняття «дислексія». Форми дислексії. Фонематична дислексія: прояви, напрями корекційного впливу. Аграматична дислексія: прояви, напрями корекційного впливу. Семантична дислексія: прояви, напрями корекційного впливу. Оптична дислексія: прояви, напрями корекційного впливу. Стратегія розвитку читання на період до 2032 р. Вплив дислексії на розвиток та успішність у навчанні.

Тема 2.10. Корекція та розвиток регуляторних функцій у дітей із РДУГ

Регуляторні функції мозку. Розвиток процесів регуляції. Ознаки несформованості регуляторних компонентів у дітей. Розвиток процесів регуляції. Нейропсихологічні аспекти побудови корекційної роботи з дітьми із РДУГ. Методика рухової корекції. Синкінезії. Приклади занять із формування регуляторних функцій у дітей із гіперактивністю.

Тема 2.11. Особливості використання технологій штучного інтелекту в навчанні дітей з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти

Поняття та можливості технологій штучного інтелекту в освіті. Інструменти ШІ для підтримки дітей з ООП у ЗДО. Використання адаптивних навчальних ресурсів, голосових асистентів, застосунків для альтернативної та додаткової комунікації. Підтримка індивідуалізації освітнього процесу, розвиток мовлення, мислення та навичок взаємодії. Етичні та безпекові аспекти застосування ШІ під час роботи з дошкільниками.

Тема 2.12. Саморегуляція емоційного стану дитини з особливими освітніми потребами у освітньому середовищі

Поняття про «саморегуляцію» емоційного стану у дітей з особливими освітніми потребами. Поняття про емоції дитини. Розвиток самоконтролю та саморегуляції у дітей. Особливості проживання емоцій дітьми. Методи відновлення емоційного стану дітей з особливими освітніми потребами в освітньому просторі. Гармонізація афективної сфери дитини; профілактика та усунення (пом'якшення) можливих емоційних та поведінкових проявів; створення умов для розвитку самосвідомості і формування адекватної самооцінки; розвиток соціальних емоцій; розвиток комунікативних здібностей у дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 2.13. Формування емоційної сфери та розвиток емоційного інтелекту в дошкільників асистентом вихователя

Емоційний розвиток особистості як основа формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. Алекситимія та причини її виникнення. Складові емоційного інтелекту. Причини емоційних порушень у дошкільному віці. Формування емпатійності в дітей. Розвиток та корекція емоційної сфери дошкільників. Робота асистентів вихователів з негативними емоціями дітей. Розвиток емоційного інтелекту засобами арт-методів. Рекомендації вихователям та батькам щодо розвитку емоційного інтелекту в дітей.

Тема 2.14. Арттерапевтичні технології як засіб корекційно-розвивального впливу на дітей з ООП в умовах інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти

Роль асистента вихователя у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Роль асистента вчителя/вихователя у формуванні ключових компетентностей дітей з ООП за допомогою мистецтва. Використання арт-терапевтичних методик: малювання ліплення, аплікації, колажі, музична терапія, драматизація, пісочна терапія, творча робота з природними матеріалами, коліротерапія тощо. Розвиток емоційної сфери, творчого мислення, соціальних навичок та підтримка індивідуальних потреб кожної дитини в інклюзивному середовищі.

МОДУЛЬ 3. Професійна компетентність асистента вихователя ЗДО

Тема 3.1. Компетентнісний підхід у системі професійного розвитку педагогічних працівників: можливості та перспективи

Сутнісна характеристика компетентнісного підходу в контексті концепції освіти впродовж життя. Нормативно-правове підґрунтя та вимоги Професійних стандартів педагогічних працівників: структура та зміст фахових компетентностей. Трансформація системи підвищення кваліфікації: перехід від академічного накопичення знань до формування практичних навичок, здатності діяти в нестандартних освітніх ситуаціях і відповідати на сучасні виклики. Варіативні шляхи та новітні формати професійного зростання: академічна свобода педагога у виборі суб'єктів надання освітніх послуг, побудова індивідуальної освітньої траєкторії, взаємовизнання результатів формальної, неформальної та інформальної освіти. Діджиталізація та нові інструменти професійного розвитку: сертифікація, супервізія, менторство (наставництво) та мережева взаємодія педагогічних спільнот. Рефлексивна культура та самооцінювання як чинники постійного саморозвитку й забезпечення високої якості освітньої діяльності.

Тема 3.2. Роль мовленнєвої взаємодії асистента вихователя в розвитку та вихованні дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти

Поняття «мовна особистість». Вимоги до мовної особистості асистента вихователя в сучасному ЗДО. Мова професійного спілкування як

функціональний різновид української літературної мови. Спілкування як інструмент професійної діяльності (функції спілкування; види і форми професійного спілкування). Мовленнєвий етикет – невід’ємний етикет професійної культури.

Мовна особистість асистента вихователя як модель для наслідування. Норми сучасної української літературної мови. Поняття «культура мови». Типові помилки в українській мові. Культура мовленнєвої поведінки в роботі з дітьми, батьками, колегами. Мистецтво публічного виступу. Форми колективного обговорення професійних проблем. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.

Тема 3.3. Атестація асистента вихователя як важливий чинник підвищення його професійної компетентності

Сучасні виклики та вимоги до професійного розвитку педагогічних працівників (професійні стандарти, базові компетентності). Підвищення кваліфікації у системі професійної підготовки педагогічних кадрів. Підготовка та проведення атестації педагогічних працівників: нормативний та науково-методичний аспекти. Умови та порядок присвоєння кваліфікаційних категорій і педагогічних звань. Реалізація рішень атестаційних комісій. Значення атестації для професійного розвитку педагогічних працівників.

Тема 3.4. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності асистента вихователя в умовах реформування дошкільної освіти

Інформаційно-цифрова компетентність як одна із ключових компетентностей Нової української школи.

Інформація та інформаційне суспільство (суспільство знань). Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль щодо забезпечення вільного доступу до освіти суб’єктів навчання та покращення якості освітнього процесу, спрямованого на формування ключових освітніх компетентностей.

Доцільні ІКТ як дієвий засіб інтенсифікації процесу зміни ролі педагога в системі сучасної освіти.

Використання сучасних веб-технологій як провідний шлях учасників педагогічного процесу до суттєвого покращення процесу підвищення кваліфікації на основі обміну інформацією, співпраці та взаєонавчання у професійних онлайн-спільнотах, мережевому спілкуванні з методистами та експертами в галузі педагогічних та інформаційних технологій.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Розробіть алгоритм дій асистента вихователя під час виникнення соціоадаптаційних труднощів дитини з особливими освітніми потребами.

2. Створіть пам’ятку для педагогів «Як підтримати дитину з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі», у якій визначте основні принципи педагогічної підтримки, правила комунікації, способи адаптації освітнього середовища, прийоми позитивної взаємодії та типові помилки, яких варто уникати.

3. Проаналізуйте педагогічну ситуацію, пов'язану з проявами сенсорного перевантаження у дитини, визначте можливі тригери та розробіть алгоритм дій асистента вихователя щодо попередження перевантаження.

4. Розробіть індивідуальний план професійного розвитку асистента вихователя, визначивши актуальні професійні компетентності, потреби в підвищенні кваліфікації, цифрові та методичні ресурси, способи професійної взаємодії та критерії оцінювання власного професійного зростання.

5. Розробіть добірку нейропсихологічних вправ для розвитку уваги, пам'яті, мислення та регуляторних функцій у дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Що таке інклюзивне освітнє середовище? Які основні принципи його створення в закладі дошкільної освіти?

2. Якою є роль асистента вихователя в організації інклюзивного освітнього процесу та забезпеченні педагогічної підтримки дитини з особливими освітніми потребами?

3. Що таке універсальний дизайн в освіті? Як його принципи можна реалізувати в предметно-просторовому та освітньому середовищі ЗДО?

4. Яке значення має індивідуальна програма розвитку в організації освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами? Якою є роль асистента вихователя в її реалізації?

5. Які принципи ефективної взаємодії членів команди психолого-педагогічного супроводу? Як забезпечити партнерську взаємодію педагогів, фахівців та батьків?

6. Які нейропсихологічні особливості розвитку уваги, пам'яті, мислення та регуляторних функцій у дітей дошкільного віку? Які педагогічні прийоми сприяють їх розвитку?

7. Які особливості педагогічної підтримки дітей із мовленнєвими, когнітивними та інтелектуальними труднощами? Як адаптувати завдання та способи комунікації відповідно до потреб дитини?

8. Які сучасні технології та методи можна використовувати для розвитку емоційної компетентності, саморегуляції та соціальних навичок дітей з особливими освітніми потребами?

9. Як інтерактивні, цифрові та інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися для підтримки участі дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі?

10. Які професійні компетентності необхідні асистенту вихователя для ефективної роботи в інклюзивному середовищі? Які способи професійного розвитку є найбільш результативними?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Конвенція про права дитини : ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991 № 789-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/789-12#Text>
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю : ратифіковано Законом України від 16.12.2009 № 1767-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17#Text>
3. Методичні рекомендації щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг у закладах дошкільної освіти з урахуванням потреб людей з порушеннями мови, слуху, комунікації, руху, батьків із дітьми, людей старшого віку та інших суспільних груп : Лист Міністерства освіти і науки України від 04.09.2024 № 6/688. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Metodrek_Zaprovadzhennya_bezbariernosti_MON-2024.pdf
4. Про визначення рівня підтримки у дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають дошкільну освіту в інклюзивних групах : Лист Міністерства освіти і науки України від 30.12.2021 № 1/23180-21. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-viznachennya-rivnya-pidtrimki-u-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-yaki-zdobuvayut-doshkilnu-osvitu-v-inklyuzivnih-grupah>
5. Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2025 № 1036. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1036-2025-%D0%BF#Text>
6. Про дошкільну освіту : Закон України № 3788-IX від 06.06.2024. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
7. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>
8. Про затвердження Положення про асистента дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.03.2025 № 474. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0519-25#Text>
9. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
10. Про затвердження Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту : Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.12.2024 № 1713. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1982-24#Text>
11. Про затвердження Положення про спеціальний дитячий садок : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2025 № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2025-%D0%BF#Text>

12. Про затвердження Порядку забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1289-2020-%D0%BF#Text>

13. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 № 530. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

14. Про затвердження Порядку утворення та функціонування спеціальних груп вихованців закладів дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.04.2025 № 381. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/381-2025-%D0%BF/print>

15. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.04.2018 № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18#Text>

16. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації асистентів вихователів закладів дошкільної освіти щодо надання підтримки в освітньому процесі дітям з особливими освітніми потребами : Наказ МОН України від 23.04.2021 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0457729-21#Text>.

17. Про методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку : Лист Міністерства освіти і науки України від 08.06.2022 № 4/1196-22. URL: <https://numo.mon.gov.ua/storage/app/media/Docs/Pages/metodichni-rekomendaciyi-shchodo-viznachennya-osvitnih-trudnoshchiv.pdf>

18. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

19. Про реалізацію експериментального проєкту щодо запровадження договірної форми надання соціальної складової послуги раннього втручання : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2025 № 788. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/788-2025-%D0%BF#Text>

20. Щодо організації дошкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах : Лист МОН України № 1/18593-25 від 08.09.2025. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/dlya-fakhivtsiv/metodichni-rekomendatsii-2/list-mon-shhodo-organizaciyi-doskilnoyi-osviti-ditei-z-oop.pdf>

21. Лист МОН України «Про методичні рекомендації щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2026/2027 навчальному році» від 17.08.2026 № 1/17680-26 Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-metodychni-rekomendatsii-shchodo-orhanizatsii-diialnosti-zakladiv-doshkilnoi-osvity-u-20262027-navchalnomu-rotsi>

Основна література

1. Білецька І., Коган О., Новосад В. та ін. Рекомендації щодо роботи команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти. 2024. URL: <https://surl.li/zjkyke>
2. Жук В. В., Литвинова В. В., Литовченко С. В. та ін. Підтримаємо та допоможемо : серія навч. посібників за сферами розвитку для дітей дошкільного віку з порушенням слуху. Київ, 2023. 258 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11438>
3. Жук В., Литовченко С., Новосад В. та ін. Як організувати освітній процес для дітей з порушеннями слуху та зору в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти : посібник для педагогів. 2024. 86 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/19R8POrLLdKdW5bK2fFCyV2R4XTU41S0B/view>
4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими освітніми потребами : навчання та супровід у період повоєнної відбудови : навчально-метод. посібник. Серія «Інклюзивна освіта». Київ, 2023. 192 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11566>
5. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія : покроково для педагогів : навч.-метод. посіб. Серія «Інклюзивна освіта». Київ, 2023. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11563>
6. Компанець Н. М., Коваль-Бардаш Л. В. Включення дітей з особливими потребами у соціальне середовище: особливості формування комунікації та подолання поведінкових розладів : навч.-метод. посібник. Київ, 2021. 137 с.
7. Кульбіда С. В., Адамюк Н. Б., Горова О. В. та ін. Комунікативна доступність освітнього середовища для осіб із порушеннями слуху в умовах сучасних викликів : навчально-метод. посіб. Київ, 2023. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11609>
8. Кульбіда С. В., Рибак О. А., Адамюк Н. Б. Українська жестова мова : жестівник. Київ, 2023. 220 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11602>
9. Литовченко С. В., Жук В. В., Литвинова В. В. Педагогічна підтримка дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху та їхніх батьків в умовах воєнного стану : навчально-метод. посібник. Київ, 2023. 123 с.
10. Литовченко С. В., Жук В. В., Литвинова В. В. Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху. Київ, 2023. 188 с.
11. Литовченко С. В., Жук В. В., Литвинова В. В. Чути і спілкуватися. Крок за кроком з батьками : методичний супровід та психологічна підтримка : навч.-метод. посібник для педагогів та батьків. Київ, 2023. 57 с.
12. Литовченко С. В., Таранченко О. М., Жук В. В. та ін. Сучасний курикулум в освіті дітей з порушеннями слуху : методичні рекомендації. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 321 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731776>
13. Малинович Л. М., Адамюк Н. Б. Технології забезпечення комунікативної доступності освітнього середовища для осіб із порушеннями слуху : методичні рекомендації. Київ, 2023. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11619>
14. Міненко А. В., Лісненко О. М., Головата Ю. І. та ін. Підготовка до школи дітей з інтелектуальними порушеннями та синдромом Дауна. Тернопіль : Видавництво «Крок», 2024. 264 с.

15. Омельченко І. М. Науково-методичні основи психологічного супроводу дошкільників із інтелектуальними труднощами легкого ступеня прояву в умовах кризових ситуацій життя : навчально-методичний посібник; Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ, 2025. 124 с.
16. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ : «А. С. К.», 2012. 308 с.
17. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3525>
18. Прохоренко Л. І., Засенка В. В., Ярмола Н. А. Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти : аналітичні матеріали для МОН України. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. 77 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12614>
19. Рібцун Ю. В. Подолання труднощів пізнавального розвитку дітей з особливими мовленнєвими потребами : навч. посіб. Київ, 2025. 160 с.
20. Сухіна І. В. Методичні основи психологічного супроводу батьків дітей з ООП: формування резильєнтності : практ. посіб. Київ, 2025. 114 с.
21. Трикоз С. В., Блеч Г. О. Інклюзивне навчання. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку. Київ : Вид-во «Літера ЛТД», 2020. 40 с.
22. Трофименко Л. І. Подолання труднощів засвоєння та використання граматики : навч. посіб. Київ, 2025. 158 с.

Додаткова література

1. 10 правил комунікації з батьками дітей з особливими освітніми потребами. URL: <https://nus.org.ua/articles/10-pravyl-komunikatsiyiz-batkamyditej-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamuy/>
2. Вовченко О. А. Емоції та почуття дитини : навчально-методичний посібник для педагогів та батьків : в 2 част. Ч. 1: Відчувати, емпатувати і чому навчати у воєнний час. Ч. 2: Стрес, почуття втрати, провина: чому навчати і як допомагати у повоєнний час. Київ, 2023. 31 с. (Ч.1). 22 с. (Ч. 2). URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11575>
3. Вовченко О. А. Програма психологічної діагностики та корекції емоційного інтелекту дітей раннього та дошкільного віку. Київ, 2023. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11569>
4. Вовченко О. А. Психологічна підтримка дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху під час війни : навчально-методичний посібник для педагогів та батьків : в 2 част. Ч. 1: Повоєнний психологічний супровід дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху. Ч. 2: Повоєнний психологічний супровід дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху. Київ, 2023. 96 с. (Ч.1). 84 с. (Ч. 2). URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11578>
5. Гевко І. В. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2019, № 1, С. 52–58.
6. Запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах дошкільної та загальної середньої освіти : аналітичні матеріали для МОН України / за заг.

ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка, Н. А. Ярмоли. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2024. 77 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=12614>

7. Звекова В. Специфіка професійної підготовки асистента вчителя та асистента вихователя в контексті інклюзивної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2024. № 68. С. 51–61.

8. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / уклад.: Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016. 68 с. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3522>

9. Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ : навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.

10. Корекційна педагогіка : навчально-методичний посібник для самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Освітня програма «Інклюзивна освіта» / автор-укладач Леся Смерчак. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2023. 160 с.

11. Луканьова Л. О. Актуальні аспекти роботи асистента вчителя (вихователя) та організації інклюзивної освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інклюзія і суспільство*. 2024. № 1. С. 45–49.

12. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Психолого-педагогічні основи діяльності асистента вчителя та асистента вихователя закладів освіти» (для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти) / укладач С. В. Потюк. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2025. 96 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/69920>

13. Ніколенко І. А. Організація інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти, розвиток професійних компетентностей вихователів, асистентів вихователів. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2025. Вип. 26. С. 124–130.

14. Олефір Н. Особливості інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти. *Нова педагогічна думка*, 2019, № 2. С. 143–146.

15. «Освіта без бар'єрів: євроінтеграційні виміри». Матеріали XI Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 410 с.

16. Полетай О. М. Інклюзивна освіта: інструктивно-методичні матеріали до практичних занять. Чернівці : НУЧК, 2025. 76 с.

17. Потюк С. В. Арт-терапевтичні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень* : матеріали II Міжнародної наукової конференції (м. Львів, 24 вересня 2021 р.). Вінниця : Європейська наукова платформа, 2021. Т. 2. С. 77–78.

18. Психолого-педагогічні основи діяльності асистента вчителя, асистента вихователя закладів освіти. Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 016 «Спеціальна

освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / укладач О. І. Утьосова. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024. 98 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/60844>

19. Соболева Н. Методичні рекомендації щодо організації практичної роботи зі здобувачами освіти з інтелектуальними труднощами в умовах інклюзивного навчання. УІРО, 2024. 24 с. URL: <https://uied.org.ua/2024/09/12246>

20. Софій Н. З. Спільне викладання в інклюзивному класі: методичні матеріали. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с.

21. Удич З., Шульга І. Виклики у роботі асистента учителя/вихователя: методологія та результати дослідження. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. № 113(1). С. 87–115.

22. Хренова В. В. Інклюзивна освіта в умовах нової української школи: проблеми та перспективи. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 1 (173). С. 3–13. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/handle/123456789/9329>

23. Чекан О. Рівні підтримки щодо організації освітнього процесу осіб з особливими потребами. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 4. С. 165–169.

24. Шевченко В. М. Дидактичні матеріали з розвитку слухового сприймання та мовлення осіб з кохлеарними імплантами. Київ, 2023. 75 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11468>

25. Шпакович В., Джус О. Особливості діяльності асистента вихователя у закладі дошкільної освіти. *Матеріали конференцій МНЛ*. 2024. С. 413–414. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/download/1350/1358>